

Nikolayenko V.V.

Phd, Associate professor, Institute of Foreign languages
Dragomanov National Pedagogical University (Kyiv, Ukraine)

CREATING RUSSIAN-SPEAKING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF INTERNATIONAL STUDENTS AT AN ADVANCED STAGE OF PROFESSIONAL TRAINING

Ніколасенко В.В.

к.пед.н., доцент

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова (Україна)

ФОРМУВАННЯ РОСІЙСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПРОСУНУТОМУ ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

The article deals with the problem of Russian language communicative competence formation with international students majoring in Economics. The author considers the variety of some investigators' views concerning the definition of the term "communicative competence". The advantages of using modern pedagogical technologies when teaching international students at an advanced stage of professional training of the Russian language are analyzed in the article.

Keywords: *Russian as a foreign language, competence, communicative competence, pedagogical technology, professional-oriented technology*

Стаття присвячена проблемі формування російськомовної комунікативної компетенції у іноземних студентів економічних спеціальностей. Автор розглядає варіативні погляди деяких дослідників щодо визначення термінів 'комунікативна компетенція' та 'компетентність'. У статті проаналізовано переваги сучасних педагогічних технологій навчання та розглянуто способи їх комплексного застосування під час навчання іноземних студентів просунутого етапу навчання.

Ключові слова: *російська мова як іноземна, компетенція, компетентність, комунікативна компетенція, педагогічна технологія, професійно-орієнтована технологія.*

Актуальність дослідження. Зміна освітньої парадигми, зміщення акцентів в освіті на саморозвиток особистості, моральну відповідальність особистості перед соціумом, при збереженні традиційних функцій освіти – передачі, поширенні та репродукуванні знань – все це змінює погляд в цілому на освітній процес. Нові освітні завдання вимагають нових технологічних рішень, використання нових освітніх технологій у процесі навчання студентів.

Виклад основного матеріалу. У руслі вирішення завдань нашого дослідження спочатку необхідно уточнити, як ми трактуємо такі поняття як: «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетенція». Підкреслимо, що в даний час немає однозначного розуміння понять «компетенція» і «компетентність» серед вчених. Не претендуючи на всеосяжне охоплення різних трактувань понять «компетенція» і «компетентність», окреслимо їхні головні характеристики. Будучи складною, багатоаспектною категорією, компетенція отримує безліч дефініцій і трактувань у різних дослідників (М.Н.Вятютнев, І.А.Зимня, Н.І.Гез, Е.І.Пасов, І.Л.Бім, В.В.Сафонова, Дж.Савіньон, Г.Піфо, Д.Хаймз, Д.Равен та ін.).

У дослідженнях багатьох вчених (О.Акулова, Н.Ф.Радіонова, А.П. Тряпціна та ін.) компетенція і компетентність виступають інтегральними характеристиками особистості. Часто ці поняття розуміють як синоніми, їх важко розвести, тому що загальним для цих

понять виступає діяльність. При цьому компетенція є сферою відносин, що існують між знанням і дією в людській практиці.

У той же час, А. Н. Щукін ці поняття позначає як близькі, але такі, що не збігаються за своїм значенням: «компетенція – це комплекс знань, навичок і умінь, набутих в ході занять і становить змістовний компонент навчання, компетентність – це властивості особистості, що визначають її здатність до виконання діяльності на основі сформованої компетенції» [12, с. 142].

Погодимось з наступною інтерпретацією поняття «комунікативна компетенція», запропонованою Азімовим Є.Г: «Комунікативна компетенція – здатність вирішувати засобами іноземної мови актуальні для студентів і суспільства завдання спілкування із побутового, навчального, виробничого та культурного життя; вміння учня користуватися фактами мови і мовлення для реалізації мети спілкування.

З психологічної точки зору КК – це перш за все здатність людини адекватно ситуації спілкування організувати свою мовну діяльність в її продуктивних і рецептивних видах. Одиницями КК є: а) сфери комунікативної діяльності; б) теми, ситуації спілкування і програми їх розгортання, в) мовні дії; г) соціальні та комунікативні ролі співрозмовників (сценарії їх комунікативної поведінки); д) тактика комунікації в ситуаціях при виконанні програм поведінки; е) типи текстів і правила за якими вони утворюються; ж) мовні мінімуми. Рівень КК визначається етапом і метою навчання. У структурі КК виділяють кілька складових: мовну (лінгвістичну), мовленнєву, прагматичну та ін.» [1, с. 109].

В українській педагогіці також робляться спроби провести категоріальний аналіз понять «компетенція» і компетентність. «Протягом останніх десятиліть поняття «компетентність» стало все більше виходити на загальнодидактичний, загальнопедагогічний і методологічний рівні. Це пов'язано з його системно-практичними функціями і інтегративною міжпредметною роллю в загальній освіті» [2, с. 94].

Посилена увага до цього поняття обумовлена також рекомендаціями Ради Європи, що стосуються оновлення освіти. Рада Європи визначила п'ять ключових компетенцій: *політична і соціальна, міжкультурна, комунікативна, інформаційно-технологічна*, здатність навчатися протягом усього життя.

Щоб визначитися з існуючим у вітчизняній педагогіці розумінням термінів «компетенція» і «компетентність» і можливістю використання даних термінів для цілей нашого дослідження, наведемо підсумкову цитату зі статті С.Бондар: «Компетенція – це сукупність освітніх орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня в певному колі об'єктів дійсності, необхідних для його соціокультурного існування. Компетентність – загальна здатність і готовність до продуктивної діяльності, інтегрована характеристика якості особистості, результативний блок, сформований на основі досвіду, знань, умінь, відносин, поведінкових реакцій» [2, с. 99]. Отже, у процесі оволодіння іноземною мовою формується компетенція (певний рівень навченості), яка є умовою для досягнення компетентності.

Спираючись на дослідження вітчизняних та зарубіжних дослідників, під комунікативною компетенцією майбутнього економіста або менеджера ми розуміємо його здатність і готовність діяти в конкретній професійній ситуації, вибудовуючи комунікацію між людьми на основі усвідомленого використання ним одиниць системи мови, що він вивчає.

Слід підкреслити, що формування КК є ефективним, якщо серед форм навчання домінують групові, парні, індивідуальні (при роботі з текстом), а в якості методів навчання виступають інтерактивні, засновані на активності студентів, їх досвіді на основі ділових і рольових ігор, розбору навчальних і професійних ситуацій в діалозі.

У професійній діяльності комунікативна компетенція створює умови для соціальної і професійної реалізації, творчої самореалізації кожного індивіда. На думку Н.Б.Крилової – це і передумова (і супровід) діяльності, і активний канал сприйняття і усвідомлення інформації, і фактор поведінки, і форма самоактуалізації індивідуума, і спосіб взаємодії, і умова

регламентації міжособистісних відносин [5, с. 168]. У зв'язку з цим формування комунікативної компетенції ґрунтується на методах навчання, які ставлять студента в суб'єктну позицію.

Компетентнісний підхід у вивченні російської мови як іноземної висуває на перше місце практичні вміння вирішувати проблеми, тому технології для формування російськомовної комунікативної компетентності повинні носити практикоорієнтовний характер, і в результаті сформувати здатність студента до дії, вирішення професійних завдань і завдань спілкування [3].

Освітній процес у вищій школі можна розглядати як послідовність взаємодій на відповідному інформаційному матеріалі педагога і студента, а, значить, завдання проектування освітнього процесу зводиться до «нанизування» освітніх технологій на модель професіонала за даною спеціальністю. Технологізація освітнього процесу передбачає пошук і реалізацію найбільш прийнятних і найбільш ефективних рішень щодо організації та здійснення навчального процесу з урахуванням його професійної спрямованості [10; 11; 6; 7].

У класифікації освітніх технологій в даний час немає єдиного підходу. В якості критеріїв при класифікації використовуються, наприклад, філософська основа, концепція засвоєння, організаційні форми, тип управління пізнавальною діяльністю і т.д. Автором це питання було висвітлено у низці статей [13; 14; 15].

Безумовно, традиційний технологічний підхід до освіти має певні недоліки, серед них: орієнтація на навчання репродуктивного типу, що пов'язано із загальним тяжінням до відтворюваності навчального процесу та недостатня розробленість мотивації навчання. Зазначені недоліки будуть розглянуті нижче в контексті опису педагогічних технологій у формуванні КК в іноземних студентів.

Для прийняття рішення про вибір технології навчання [4; 6; 8; 9] викладачеві необхідно чітко визначити: мету професійної діяльності в конкретній навчальній ситуації [16]; умови її реалізації; особливості та можливості об'єкта і суб'єкта педагогічної діяльності; можливості по часу для реалізації цілей; можливі форми їх реалізації. Як бачимо, роль викладача набуває зовсім інших вмінь і навичок роботи зі студентами і підготовки до самого навчального процесу.

Все це дозволяє дати узагальнююче визначення педагогічної технології як системи навчально-пізнавальних, навчальних та ін. процедур суб'єктів навчального процесу, що здійснюється на основі діагностично поставлених завдань і забезпечує гарантовані результати.

Література:

1. Азимов Э.Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э.Г.Азимов, А.Н.Щукин. – СПб : Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Бондар С. Термінологічний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» у педагогіці: сутність та структура /С. Бондар // Освіта і управління: наук.-практ. журнал. – 2007. – Т. 10, число 2. – С. 93-100.
2. Бушуева М.А. О формировании иноязычной коммуникативной компетенции студентов неязыкового ВУЗА / М.А.Бушуева // Современные направления развития педагогической мысли и педагогика И.Е.Шварца: Тр. междунар. научн.-практ. конф. – Ч. I ; под. ред. Л.А.Косолаповой, Н.Г.Липкиной, Г.Ф.Похмелькиной ; Перм. гос. пед. ун-т. – Пермь : ПГПУ, 2009. – 324с. – С. 117–120.
3. Гребінник Л.В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей: 8.03010101 «Соціологія», 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування», 8.18010018 «Адміністративний менеджмент»,8.18010020 «Управління навчальним закладом», 8.03050101 «Економічна теорія»: навч. посіб. для студентів, бакалаврів та аспірантів ВНЗ / Л.В.Гребінник, Л.В.Петько, В.В.Ніколаєнко ; за ред. Євтуха В.Б., Гончарова В.І. – 2-ге вид., доп. і випр. – К. : Ун-т «Україна», 2011. – 166 с.
4. Крылова Н.Б. Культурология образования. – М. : Народное образование, 2000. – 272 с.
5. Петько Л.В. Імператив глобалізаційних перспектив – формування професійно спрямованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Педагогіка вищої та середньої школи: зб.наук.праць ; за ред. З.П.Бакум. – Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет». – Вип. 41. – Кривий Ріг : Друкарня Романа Козлова, 2014. – С. 254–261. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7453>

3. Петько Л.В. Иноязычное обучение будущих менеджеров образовательной сферы в условиях университетской подготовки // *Инновации в образовании : научно-методический журнал / учред. Современная гуманитарная академия ; гл. ред. И.В.Сыромятников. – М. : Современная гуманитарная академия, 2013. – № 12. – С. 36–45.*
URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7868>
4. Петько Л.В. Навчально-методичний комплекс «Англійська мова» зі спеціальності 6.030601 «Менеджмент» (управління персоналом), напрям підготовки 0306 «Менеджмент і адміністрування»: навч.-метод. посібник для викладачів та студентів-практикантів ВНЗ / Л.В. Петько [за ред. професора В.І.Гончарова]. – К. : «Талком», 2013. – 182 с.
5. Петько Л.В. Англійська мова для вступників до магістратури зі спеціальності 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування», 8.03050101 «Економічна теорія», 8.18010018 «Адміністративний менеджмент», 8.18010020 «Управління навчальним закладом (за типом)»: навч. посіб. для студентів, бакалаврів і аспірантів ВНЗ / Л.В.Петько, В.В.Ніколаєнко ; за ред. Євтуха В.Б., Гончарова В.І. – 2-ге вид., доп. і випр. – К. : Ун-т «Україна», 2012. – 154 с.
6. Петько Л. В., Ніколаєнко В .В. Програма вступного випробування з іноземної мови (англійська, німецька, французька) за професійним спрямуванням для вступників до магістратури НПУ ім. М. П. Драгоманова: методичні вказівки для студентів, бакалаврів та викладачів ВНЗ / за ред. Гончарова В. І. – 2-ге вид., доп. і випр., 2011. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 76 с.
7. Федотова Г.А., Игнатъева Е.Ю. Профессионально-ориентированные технологии обучения в высшей школе: учеб. пособ. /авт.-сост. Г.А.Федотова Е.Ю. Игнатъева; НовГУ имени Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2010. – 104 с.
8. Щукин А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного: учеб. пособие для вузов/ А.Н.Щукин. – М. : Высш. ш ., 2003. – 332 с.
9. Nikolaienko V.V. Technology of professional- oriented teaching Russian to foreign students majoring in non- linguistic fields // *Economics, management, law: socio-economic aspects of development: Collection of scientific articles. – Vol.2. – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2016. – P. 268-274.*
10. Nikolayenko V.V. Formation of Foreign Students' Russian Professional Communicative Competence: Psychological and Pedagogical Aspects // *Intellectual Archive, – Toronto: Shiny Word Corp. – Vol. 4, Number 2, March, 2015. – P.89–98.* URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10551>
11. Nikolayenko Vita V. Ways of Formation of Professionally Oriented Competence in Russian Speaking to the Foreign Students in Management / Vita V. Nikolayenko // *Intellectual Archive. – 2014. – Volume 5. – No. 5 (September). – Toronto : Shiny Word Corp., Canada. – PP. 123–130.* URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10512>
12. Pet'ko Lyudmila. The “Case Study” Method as Means of Formation of a Professionally Oriented Foreign Language Teaching Environment in University Conditions / Lyudmila Pet'ko // *Intellectual Archive. – 2015. – Volume 4. – No. 4 (July). Series "Education & Pedagogy". – Toronto : Shiny Word Corp. – PP. 48–65.* URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7974>